

Російська приватнопідприємницька діяльність на території Ірану наприкінці XIX – на початку XX століття

Дмитро Сербулов

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

E-mail: serblov@mail.ru

Дослідження досвіду діяльності російських підприємців у Персії в зазначений період має велике значення для реалізації сучасних планів російсько-іранського співробітництва у сфері економіки. Воно дає можливість краще зрозуміти специфіку внутрішнього життя Ірану, сутність основних проблем, що виникали у процесі освоєння російськими підприємцями

перського ринку, та ряд інших питань, які і сьогодні є актуальними у відносинах двох країн. Нажаль, на даний момент ще не зроблено спеціальних досліджень, присвячених російському приватному підприємництву у Ірані в окреслений період, тому розробка цього питання має певну наукову новизну. Поверхово згадана проблема розглядається у роботах радянських істориків М. С. Іванова, Л. М. Кулагіної, Р. А. Сеїдова, Ю. Н. Абдулласа тощо, також певну увагу цій проблематиці уділяє і американський історик Ф. Каземзаде. Джерельна база роботи складається із торгових конвенцій, уставів, текстів концесій тощо.

У доповіді розглядається процес освоєння іранського ринку російськими підприємцями від 70-х років XIX ст. до 1905 р. Саме в цей час були отримані основні концесії на будівництво телеграфних ліній та доріг, експлуатацію природних ресурсів тощо. У 1890 р. силами братів Полякових було створено Персидський обліково-кредитний банк, який став головним російським підприємством на території Ірану, що проводило активну політику економічного поневолення цієї країни. Характерною рисою цього періоду є доволі активна участь царського уряду у розвитку приватних підприємств своїх підданих та жорстка англо-російська конкуренція за перський ринок. Також велике значення для російського приватного капіталу мало і підписання з Іраном у 1901 р. нової торгової конвенції.

Також у доповіді буде проаналізовано стан російського підприємництва у період іранської революції та напередодні Першої світової війни. Поразка Росії у російсько-японській війні та початок революції спричинили значні економічні негаразди у середині імперії, і як результат слабкість позицій царського уряду в азійському регіоні. Російська держава була вже не в змозі протистояти сильному англійському капіталу та іншим країнам, які також претендували на іранський ринок, тому у 1907 р. російський уряд був вимушений підписати з Англією угоду про розподіл сфер впливу у Ірані, Афганістані та Тибеті. Цей договір обмежив територію російського впливу лише північним регіоном Персії. Іранська революція 1905–1911 рр., мала великий негативний вплив на стан російського приватного підприємництва, під час революційного руху відбувалися масові народні виступи проти іноземного панування, а особливо проти іноземних концесій, серед яких були і концесії царських підданих. За весь час революції для захисту своїх інтересів російська армія провела дві військові компанії у персидському регіоні, що не могло не вплинути на становище російського приватного капіталу, який тісно співробітничав із реакційною владою шаха.

Роблячи висновок можна сказати, що діяльність російських приватних підприємств у Ірані мала велике значення для реалізації поставлених перед царським урядом завдань як політичного, так і економічного характеру. Російська підприємницька діяльність знаходилася у великій залежності від державної допомоги і слугувала опорою колоніального поневолення Персії. Наприкінці XIX ст. та у перші роки XX ст. з'являються основні підприємства і покращуються загальні умови для їх розвитку, але ця ситуація зазнає деяких змін у період іранських революційних подій та ряду внутрішньо – та зовнішньополітичних негараздів, що послабили позиції Росії у цьому регіоні та позбавили царських підданих міцної фінансової підтримки з боку держави. У подальшому намагаючись зберегти свої минулі здобутки царський уряд

розподіляє із Англією сфери впливу, а також всіма силами бореться проти революції та факторів, що загрожували російським підприємствам.

Участь козацького війська Гетьманщини у Азовсько-Дніпровських кампаніях 1695–1696 рр.

Юлія Сиваш

Харківський національний економічний університет

E-mail: yulichka1407@live.ru
